

Smånotiser

BUNNDYR FRA HA-ELVA PÅ JÆREN.

I tilknytning til en undersøkelse av bunnfauna m. m. som cand. mag. Bodvar Kvitvær holder på med i Hå-elva på Jæren, har undertegnede fått overlatt et materiale av bunnprøver, innsamlet sommeren 1959 og 1960. Av igler og snegler var følgende arter tilstede:

Igler (Hirudinea): *Glossiphonia complanata* (L).
Helobdella stagnalis (L.)
Erpobdella octoculata (L.)

Snegler (Gastropoda): *Lymnaea peregra* (Müll.)
Bathyomphalus contortus (L.)
Gyraulus acronicus (Férussac)
Acroloxus lacustris (L.)
Valvata piscinalis (Müll.)

Dessuten fantes et eksemplar av vannskorpion (*Nepa cinerea* L.), noen få larver av mudderflue (*Sialis* sp.), en buksvømmerlarve (*Corixa* sp.) og representanter for gruppene rundormer (Nematoda), børsteormer (Oligo-

chaeta), larver av døgnfluer (Ephemeroptera), steinfluer (Plecoptera), vårfluer (Trichoptera), larver og voksne biller (Coleoptera), diverse tovingelarver (Diptera) av gruppene fjærmygg (Chironomidae), knott (Simuliidae), stankebein (Tipulidae) m. m., samt noen få vannmidder (Hydrachnellae).

Bunnprøvene omfatter følgende både former knyttet til sterk strøm, slik som larver av knott, og dyr særlig bundet til rolig vann, slik som vannskorpionen.

Utbredelsen av våre igle-arter er lite kjent, og det er derfor ikke så merkelig at ovennevnte 3 arter ikke tidligere er publisert fra Jæren-området. Det er forøvrig nå undersøkelser igang over denne dyregruppes utbredelse og økologi i Norge. Med hensyn til ferskvanns-sneglene er alle ovennevnte 5 arter tidligere publisert fra Jæren (*G. acronicus* riktignok feilaktig bestemt som *G. albus*). Også vannskorpionen er angitt fra samme distrikt.

Mine egne regionale undersøkelser omfattet i sommer bl. a. også Jæren, og selv om det vesentlig var innsjøer som ble undersøkt ble Hæelva besøkt ved to anledninger. Den 15. juli 1961 var det flom i elva. Ved Søyland, hvor elva anslagsvis er ca. 30 m bred, var vannet svart av jord som ble skyllet bort av strømmen, vanntemperaturen var 14,4°C og vannet var svakt surt (pH = 6,3 — målt elektrometrisk). Vannets kalkinnhold eller totalte hårdhet var 1,20°dH (1°dH = 10 mg «CaO»/l). Da vannprøven ble tatt mens det var flom i elva og vannet følgende noe fortynnet med regnvann kan lokaliteten betegnes som middels kalkholdig. Innholdet av kalsium var 9,0 mg CaO/l og av magnesium 2,2 mg MgO/l. Den elektrolytiske ledningsevne (κ_{25}) var 65,8 (10⁻⁶).

Fem dager senere var flommen minket noe, og det ble foretatt spredte iakttagelser over bunnfaunaen litt lenger opp i elva, ved Haugland og Grødeim. Ved Haugland var elva ca. 20 m bred og bare ca. ½ m dyp. Her var det relativt rolige stryk og vannet var forholdsvis klart. Av dyreformer som ikke fantes i materialet overlatt fra Bodvar Kvitvær var av snegler den lille *Gyraulus crista* (L.) tilstede. Denne arten, hvis største diameter bare er ca. 3 mm, er i Norge gjennomgående knyttet til vann med høyt eller middels høyt kalkinnhold, og det var derfor eiendommelig på omtrent samme sted i elva å møte levende elveperlemuslinger (*Margaritifera margaritifera* [L.]), som jo på den annen side oftest er knyttet til kalkfattig vann. Selv om *Gyraulus crista* må antas å forekomme i størst mengde i den nedre del av elva som bl. a. av geologiske årsaker uten tvil er kalkrikere enn den øvre del, hvor antakelig elveperlemuslingen har sin største tetthet, er det allikevel en viss sone i elva som huser begge artene.

I forbindelse med laksefiske er betydelige økonomiske og rekreasjonsmessige interesser knyttet til elvene på Jæren, og den stedlige befolkning setter lett en nedgang i utbyttet av fisket i forbindelse med opprettelse av nye fabrikker langs elvene. Fabrikkvirksomhet har jo vanligvis til

følge at elvevannets forurensning øker. Bunndyrsamfunnene i våre elver og innsjøer er meget lite utforsket, og enda mindre vet vi om hvilke forurensningsmengder disse dyr tåler og hvorledes lyresamfunnene forandres med økende forurensningsgrad. Selv om industriell og annen forurensning uten tvil i mange tilfelle kan virke ødeleggende på fisket, bl. a. ved å ødelegge gyteplasser og ved å virke inn på fiskens næringsdyr, er det ofte vanskelig å uttale seg sikkert om slike ting uten å kjenne forholdene i elva før forurensningen begynte. Derfor burde alle parter være tjent med at man satser på en utforskning av våre vann og vassdrags fysikalsk-kjemiske og biologiske egenskaper før vassdragene har fjernet seg alt for langt fra sin naturlige tilstand.

Jan Økland